

gionis, non quatenus est objectum cui, et fundat debitum præcise, sed quatenus ipsa excellentia Dei, quæ fundat debitum respectu religionis, induit rationem boni et finis, et finalizat ipsum actum religionis, sicut et aliarum virtutum; sed tunc jam non existit objectum religionis, quia hæc non respicit excellentiam Dei ut bonum; sed existit objectum charitatis, quæ respicit Deum ut bonum, et ad illum ut ad finem ordinat actum religionis, licet proximius quam actus aliarum virtutum. Ex quibus colligitur, quod Deus non est objectum mediatum virtutum theologiarum cum non supponant aliam rationem objecti prius constitutam, quæ mediante attingatur ab his virtutibus, sed primum quod attingunt est Deus objectus, ut finis ultimus. Nec religio habet Deum pro objecto immediato, sed debitum reddendum Deo, et ita respicitur Deus ut fundans, et terminans debitum, non ut ipsum bonum immediatum, et proprium religionis, quod est bonum morale commensuratum alteri cui debetur, non vero bonum divinum. Et sic manet utraque propositio D. Thomæ firma. Quod melius explicabitur ex solutione argumentorum.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XIV. Ad id quod contra majorem propositionem objicitur, negatur antecedens pro utraque parte. Ad probationem primæ partis, respondetur solutionem ibi datam esse bonam, quæ sumitur ex D. Thoma 2-2, quæst. 1, art. 1 ad primum. Et ad replicationem respondetur, quod quando credimus rem creatam Deo revelante, non se habet Deus ut objectum cui quasi extrinsece terminans, aut fundans veritatem quam credimus, sed

ut constituens, et dans ipsam veritatem credenti, quia intellectus non movetur propter veritatem dicentis rem creatam. In redditione autem debiti movetur voluntas ad reddendum propter bonitatem, et aequitatem rei debitæ, non propter bonitatem personæ, cui reddit. Et quando dicimus, quod res creata se habet materialiter in objecto fidei, non intelligimus per ly materialiter materiam circa quam (hoc enim est objectum integrum habitus, vel potentiæ) sed ly materialiter distinguitur contra formaliter se habere, ita quod est materia suscipiens formalem rationem, qua respiciat talem habitum, vel potentiam. Sicut in visu homo, aut lapis non sunt materia circa quam visus, sed habent se materialiter ad visum, quia suscipiunt rationem colorati, et ulterius rationem lucidi, et sic fiunt visibilia. Similiter in fide materia circa quam est Deus testificatus a Deo, res autem creata, ut suscipit ordinationem ad Deum, quasi materia talis susceptionis trahitur ad materiam circa quam, et quatenus manifestatur testimonio divino fit formaliter credibilis. Idem dicimus respectu spei, quidquid enim creatum est, solum potest esse res sperata, quatenus ordinatur ad Deum, ut ad bonum speratum. Res ergo sperata formaliter est Deus et assecutio, vel auxilium est conditio, ut sit speratus, et ita pertinet ad objectum immediatum spei, ut conditio; non vero assecutio, et Deus se habent ut objectum mediatum, et immediatum.

XV. Et quando dicitur, quod spes respicit arduum, et futurum, quod non convenit Deo in se, sed assecutioni ejus, respondetur non esse necessarium, quod istæ conditiones futuri, ardui, etc. teneant se ex parte objecti sperati, sed sufficit, quod teneant se ex parte subjecti

sperantis, vel assecutionis rei. Unde D. Thomas 1-2, quæst. XL, art. VI dicit, quod in juvenibus, et ebriis, et stultis abundat spes, quia juvenes (qui quidem se habent ut subjectum sperans) habent multum de futuro, et parum de præterito; spes autem est futuri, et ideo multum vivunt in spe. Et similiter propter inexperientiam æstimant sibi aliquid de facili possibile, sicut ebrii, et stulti propter defectum rationis, et ideo omnia tentant, et de omnibus habent spem. Non est ergo necesse, quod istæ conditiones teneant se ex parte rei speratæ, alias non posset quis sperare ut objectum proprium spei aliquid existens in rerum natura. Sufficit ergo quod sit futurum non ex parte rei speratæ in se, sed comparatione subjecti, et assecutionis rei.

XVI. Ad id quod dicitur de concupiscentia, in qua fundatur spes, quod habet pro objecto bonum intrinsecum ei, cui concupiscitur, respondetur id esse falsum, ut late ostendit Cajetanus 2-2, quæst. XVII, artic. V. Licet enim concupiscens vinum, concupiscat potum vini, non tamen concupiscit potum, et vinum ut duo objecta, sed ut unum; ita tamen quod vinum sit materia et objectum concupitum, potus vero, seu conjunctio ad vinum, secundum quod est consecutio concupiti, se habet ut conditio. Et in universum quodcumque objectum concupiscentiæ appetimus ut bonum nostrum. Sed aliud est ratio qua est bonum nostrum, et qua delectat; aliud est conditio sine qua non est nostrum. Ratio enim quare est bonum nostrum, est bonitas intrinseca rei propter quam appetitur a nobis; conditio autem sine qua non est bonum nostrum, est actio, qua conjungitur, et consequitur a nobis. Spes ergo non habet mediate attingere Deum, quia mediante assecutione attingit, quia assecutio non est objectum prius spe-

ratum quo mediante attingatur Deus, sed conditio proprii, et immediati objecti. Sicut neque attingit illum mediante auxilio passive accepto, ut tenet se ex parte nostra. Sic enim est conditio Dei auxiliantis, ut attingitur a spe; sed ut active tenet se ex parte Dei, et est ipse Deus auxilians.

XVII. Ad id quod dicitur de charitate, quando amamus proximum, constat ex dictis amari proximum ut objectum mediatum, et secundarium charitatis, quia supponit aliud objectum prius amatum, scilicet Deum, quo mediante amatur proximus. Unde nunquam per charitatem diligitur proximus, sine hoc quod ametur Deus formaliter, vel virtualiter.

XVIII. Ad secundam partem antecedentis respondetur, quod S. Thomas 2-2, quæst. XIX, art. IX ad tertium dicit, ideo timorem non esse virtutem, quia principale ejus objectum est malum, quod quis refugit; virtus autem per se ordinat ad bonum, non vero principaliter refugit malum, quod quidem si diceretur solum de timore, quia est passio, nullam haberet difficultatem. Cæterum de timore, qui est donum Spiritus sancti, difficilius est, quia ipsemet D. Thomas III part. quæst. VII, art. VI ad primum ait: « Quod habitus virtutum, et donorum proprie, et per se respiciunt bonum, malum autem ex consequenti. Et ideo de ratione doni Timoris, inquit, non est illud malum, quod respicit timor, sed eminentia illius boni scilicet divini, cujus potestate aliquod malum infligi potest. » Et ideo dicendum est, quod timor, qui est donum, duplici ratione non est virtus, etiam theologica. Primo quidem ex generali ratione, qua dona differunt a virtutibus etiam theologice, quia dona non conjungunt hominem Deo, sicut virtutes theologice, sed disponunt illum, ut sit facile mobilis a

Spiritu sancto. Nec per illa movetur homo ad bonum modo humano, sed modo divino, quod est ultra modum virtutis, quæ proprie est virtus, ut dictum est supra. Et quia timor per modum doni facit non respicere Deum, non est virtus theologica.

XIX. Secundo ex speciali ratione, quia donum timoris non respicit Deum absolute, et pure, sed quasi relative, et cum quadam comparatione, respicit enim divinam eminentiam, quæ habet potestatem infligendi malum. Divina autem eminentia non consideratur nisi in ordine ad nostram parvitatem, supra quam in infinitum eminent Deus. Et ideo si donum timoris respiceret eminentiam divinam, et non propriam parvitatem comparando unum alteri, non tenderet in Deum timendo, et reverendo, et resiliendo a divina eminentia in propriam parvitatem. Non ergo habet Deum solum pro objecto, sed Deum comparatum parvitati nostræ, prout possumus ab eo separari, quantum est ex vi potestatis divinæ, et sic fertur Deum non motu absoluto, et recto, sed motu reverentiæ, qui est resiliendo in propriam parvitatem. Unde dixit S. Thomas in quæstione prima de virtutibus, art. XII ad undecimum, quod timor respicit pro objecto aliquid aliud quam Deum, vel pœnam, vel propriam parvitatem ex cujus consideratione homo reverenter se Deo subjicit, id est, non solum Deum habet pro objecto, sed etiam propriam parvitatem, cui comparat Deum. Et ratione hujus resilientiæ, et motus reverentialis, quo tendit ad Deum, dicitur aliquando a D. Thoma respicere principaliter fugam mali, quia principaliter in hoc explicatur, et manifestatur modus timendi, non quia hic actus sit principalis quoad substantiam doni timoris.

XX. Ad id quod dicitur de theolo-

gia respondetur, quod theologia est de Deo mediate, et virtualiter, scilicet secundum quod veritas divina theologica deducitur ex principiis, quæ immediate attingunt Deum, et etiam secundum quod in theologia cognoscitur Deus per species creatas, et extra Verbum, quia conclusiones theologice etiam in patria non cognoscuntur in Deo, sed ex Deo deducuntur; species autem creatæ nunquam immediate repræsentant Deum in se, sed in suis effectibus.

XXI. Ad ea quæ contra minorem propositionem objiciebantur. Ad primum respondetur negando ita esse attingibilem excellentiam divinam ab actu religionis, vel a quocumque alio reddente debitum tali excellentiæ, sicut veritas, et bonitas divina attinguntur a virtutibus theologicis. Cujus ratio est, quia virtus reddens debitum alicui, solum habet pro objecto adæquato reddere debitum ei, cui debet: ad hoc enim tantum ordinari potest. Reddere autem debitum alicui ex hoc habet rationem boni, ut supra articulo secundo dixit D. Thomas, quia per hoc, quod aliquis alicui debitum reddit, constituitur in proportionem convenienti respectu ipsius, quasi convenienter ordinatus ad ipsum. Proportio ergo conveniens, seu æquitas inter debitorem, et illum, cui debet, est bonum quod per se respicitur a virtute reddente debitum: ergo ipsa excellentia personæ, ratione cujus ei debetur aliquid, non est bonum quod respicitur a tali virtute, nec bonum quod redditur, et consequenter neque objectum ejus, quia objectum virtutis solum est bonum, in quo invenitur medium, et æquitas rationis in aliqua materia. Et ideo excellentia personæ solum se habet ut terminus, aut fundamentum ejus boni, quod respicitur a tali virtute, quia cum virtus reddens debitum

habeat pro objecto non bonum absolute, sed bonum debitum, quod est bonum quasi relative, ideo oportet, quod tale bonum habeat aliquem terminum, aut fundamentum, quod quidem non se habet ut objectum talis virtutis, sed ut aliquid a quo dependet objectum. Virtus autem non respicit pro objecto immediato omne id, a quo dependet objectum suum, alias omnis virtus haberet Deum pro objecto, quia omne bonum, et objectum virtutis dependet a Deo.

XXII. Et ideo optime intelligitur D. Thomas in præsentibus, quod quia cultus refertur Deo per hoc, quod aliquid fit in reverentiam Dei, ideo Deus non attingitur actu colendi tamquam objectum, quia Deus non est id quod fit in reverentiam Dei, sed id a quo pendet hoc objectum, scilicet cultus, quia cum sit debitum in ordine ad aliquem, debitum esse debet. At vero bonitas, et veritas divina in virtutibus theologicis non respiciuntur, ut cui reddetur aliquod debitum, sed ut objectum immediatum, quia attingitur ab illis Deus ut finis ultimus conjungendo nos illi. Finis autem ultimus est ipse Deus in se, non debitum, seu proportio faciendâ inter Deum cui debetur, et hominem qui debet, sicut facit religio. Hoc ergo differt inter actum religionis, et virtutis theologice, quod actus religionis attingit Deum reddendo ei debitum; et ita non attingit directe Deum, sed debitum, unde honorare Deum non est respicere illum immediate, sed reddere ei cultum debitum. Actus autem virtutis theologice attingit Deum non reddendo ei aliquid debitum, sed immediate attingendo ut finem, et ita respicit bonitatem ejus in se, aut veritatem dicentis formalissime, non bonitatem redditionis debiti.

XXIII. Ad secundum respondetur concedendo, quod actus religionis non est solum, velle honorare Deum, sed actus ipse honorativus, hic autem non habet pro objecto Deum, sed id quod debetur Deo, sicut genuflexio habet subjicere hominem Deo adorando, et ita habet pro objecto non Deum, sed subjectionem hominis ad Deum quam in exercitio exhibet. Sicut reddere pecuniam non habet homo pro objecto eum, cui reddit, sed solutionem debiti, quæ in pecuniis exhibetur. In actu autem orationis, quo petimus a Deo ipsum Deum, si consideremus istum actum, ut est præcise a religione, non habet pro objecto Deum, quem petimus, sed subjectionem mentis nostræ ad Deum in petendo, sive id quod petimus sit Deus, sive aliquid aliud; exhibet enim oratio in petendo, et invocando honorem Deo, juxta illud Psalmi XLIX: *Invoca me in die tribulationis, et honorificabis me.* Sed deceptio in hoc contingit, quia non distinguimus inter id quod oratio exhibet Deo, et id quod desiderat obtinere a Deo. Quod enim desiderat obtinere, aliquando est ipse Deus; aliquando aliquid temporale, etc. Et hoc non est objectum orationis, sed desiderii ex quo aliquis movetur ad orandum. Quod autem oratio exhibet Deo, est subjectio mentis ad Deum, profitendo se indigere illo, sicut auctore suorum honorum, et hoc est objectum orationis, scilicet, id quod exhibetur ab ea; de quo vide S. Thomam infra quæst. LXXXIII, art. III.

XXIV. Ad secundam et ultimam rationem, negatur antecedens, si intelligatur de specificativo directe, et immediate. Ad cujus primam probationem respondetur, quod apud D. Thomam finis non specificat actum, nisi in quantum est objectum ejus, quod specificat, ut constat ex